

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiilo jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsako sredo popoldne.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 17— K
pol leta . . . 8-50
četrt leta . . . 4-25
posamezna številka po 40 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne šte 45 K.

Telefon uredništva
štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 75 vin.
. . . dvakrat . . . 60
. . . trikrat . . . 45
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 30 vin.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Mestni trg štev. 17/III.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštne.

Zaradi zvišanja plač vsemu tiskarniškemu osebju in zaradi zopetnega podražanja papirja in drugih tiskarskih potrebščin so se dvignile cene listom in vsem ostalim tiskovinam. Primorani smo, ako hočemo izhajati, da podražimo naročnino in inseratne pristojbine »Učiteljskega Tovariša«.

Naročnina znaša od 14. t. m. in dalje:
za vse leto . . . 17— K
» pol leta . . . 8-50
» četrt leta . . . 4-25
posamezna številka po 40 vin.

Cenjene naročnike prosimo, da na podlagi te nove naročnine doplačajo primanjkljaj, oziroma da se pri obnovi naročnine ravnajo po teh cenah. Članarino Zaveze uredi upravni odbor.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,

če se tiska enkrat . . . 75 vin.
» » » dvakrat . . . 60
» » » trikrat . . . 45

Za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 30 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne šte 45 K.

V zadevi novih plač.

(Iz uredništva.)

Po naših informacijah že razpošiljajo nakazila novih prejemkov učiteljstva, tako da utegnejo nekateri prejeti denar še pred prazniki. Nakazila se glase tako, da je že uračunjena tudi nova plača za mesec maj ter razlika med novo in staro plačo, vstevši od 1. januarja 1919.

V zadevi nabavnih prispevkov in popolnega izenačenja z državnimi uradniki je tovariš L. Jelenec kot predsednik Zaveze brzojavno posredoval na centralni vladi v Belgradu ter je prejel od gospoda ministra dr. Kramerja nastopno brzojavno obvestilo:

Po razgovoru z ministrom prosvete Davidovičem in finančnim ministrom

Ninčičem sporočam, da pripadajo učiteljstvu isti novi dodatki, ki jih nova naredba daje državnemu uradništvu. Vse podrobno naj ukrene deželna vlada po dogovoru z ljubljanskim delegatom finančnega ministra. — Minister dr. Kramer.

— predsednik Zaveze je to brzojavko uradno sporočil deželni vladi za Slovenijo. Dobil je zagotovilo, da bo zadeva ugodno in kmalu rešena.

Ob sklepu lista nam sporoča podpredsednik deželne vlade za Slovenijo, g. dr. Gregor Zerkja: Vprašanje poviška draginskih doklad je na včerajšnji seji (t. j. dne 15. t. m.) rešeno v smislu brzojavke dr. Kramerja. Zadeva je izročena g. poverjeniku za uk, da odredi izplačilo.

LJUD. POTOČNIK:

Misli o načrtu preustrojitve šolstva in narodne vzgoje.*)

Kot »prerok boljših dni bodočih« stopa uredništvo »Učit. Tovariša« s svojo brošuro »Načrt preustrojitve šolstva in narodne vzgoje«. V resnici — velik korak nazgor. Načrt odgovarja vsem potrebam moderne, narodne šole. Dočim je bil klic po vzgoji tudi v starih načrtih na prvem mestu, a je potem v obilici materializma utonil, in se ni za tem utopljenec nobena šolska oblast več brigala, se bo tu potom zahteve vsestranskega upoštevanja etike to načelo vzgoje tudi faktično udeležilo. In pažnja, ki se v toliki meri posveča telesni vzgoji mladine, pa daje priznanje svetovnemu reku: »Zdrav duh v zdravem telesu!« Tovariši strokovnjaki na šolskem polju (Flerè, Gangl, Kmetova, Baukart), ki so ta načrt sestavili, so pa poleg tega v načrtu dali primerno veljavo tudi naši neomajni zahtevi po centralizaciji šolstva v njega bistvih, in trdim, da bi naša država bila uedinjena le bolj na papirju, ako bi ona

* Podajam te misli učiteljski javnosti največ iz razloga, da o predmetu razpravljamo — slično kakor je podal tovariš Gangl svoje misli o Uniji jugoslovanskega učiteljstva. — Op. pis.

šolstvo decentralizirala na podlagi raznih separatističnih teženj.

Ker pa po mnenju modrijanov ni na svetu nič popolnega, bi bilo seveda tudi napačno trditi o biseru, ki so ga nam imenovani tovariši v obliki omenjenega načrta poklonili, da je popolnoma brez peg. In tako so omenjeni tovariši v svoji objektivnosti tudi gotovo sami mislili, ko so nam delo poslali v upogled, češ: »Preudarjajte in gladite tudi vi, da kamen do kamena zgradimo palačo, ki ho solidna in lepa tako, da bo narodu s svojo notranjo trdnostjo dajala pribežališče in vso potrebno moč v boju za obstanek ter ga s svojo lepoto dvigala iz prahu pozemnosti!«

Vsem, ki so blage volje in prešinjani od resnične ljubezni do kulturno jake, gospodarsko neodvisne, socialno zgledno urejene Jugoslavije! To poklonilo brošure je spocetek in moto sledeče moje kritike!

Velik je vpliv umetniško igranih gledaliških predstav na človeka. Poznam družinskega očeta, ki je bil napram ženi in otrokom prav sirov in oduren, ko pa je nekoč bil navzoč, ko so predstavljali »Legionarje« in tam v obeh glavnih junakih videl lepoto prave požrtvovalne ljubezni samo dveh zaljubljenecv, je ta predstava tako močno in blagodejno vplivala nanj, da je postal proti ženi in otrokom čisto drug boljši človek; in ni treba posebej dokazovati, da se analogno lahko sklepa na velik vpliv, ki bi ga imele primerne predstave na vzgojo otrok v šolski dobi in zato bi bilo dodejati k raznim socialnim napravam tudi zahtevo, da se pri otroških domih napravijo tudi primerni prostori za šolski oder.

Pri § 6. šolskega načrta stoji tudi določba, da se učitelji javnih šol na noben način ne more siliti k temu, da bi kakorkoli sodelovali pri pouku verstva ali pri verskih vajah in pobožnostih šolske mladine. Kakor je ta določba načeloma v tem oziru pravilna, da ima duhovščina, v katere področje sodi tudi pouk verstva na šoli, skrbeti tudi za vse potrebno pri raznih otroških verskih vajah in pobožnostih, ki takorekoč predstavljajo prak-

tično stran verskega pouka, se mora temu nasprotno upoštevati tudi načelo, da mora povsod, kjer se zbirajo otroci, biti zraven pedagog, da mora narodni učitelj verstvo otrok svojega naroda — če že ne iz drugih nagibov — iz golega takta in iz pietete do narodove duše upoštevati, in da se mora učiteljstvo eno šole, v katero sodi tudi katehet, v vzgojnem prizadevanju podpirati, ter bi tedaj katehet v krajih, kjer je samo en duhovnik, ki obenem ne more verskih vaj voditi in otroke nadzorovati, rabil pri šolski izpovedi in šolskih mašah sopomoči posvetnega učiteljstva. V takih slučajih bi se zgoraj omenjena odredba brezdvomno zopet rabila kot nepreslabo orožje proti nam in proti šoli ter opravičevala ljudi v njihovem početju, ko bi hoteli napeljevati vodo na mlino za ravs in kav, kar pa menda že vendar vsakemu poštenjaku preseda. Zdi se mi tedaj umestno določiti pasus § 6. izpremeniti v toliko, da bi se glasil: »Učitelji javnih šol se na noben način ne morejo siliti k temu, da bi sodelovali pri pouku verstva ali pri verskih (cerkvenih) vajah in pobožnostih šolske mladine razen pri šolskih mašah in šolskih izpovedih v krajih, kjer opravlja dušno pastirstvo samo en duhovnik.«

Dalje se zdi potrebno, da se za prehodno dobo, dokler se ne osnuje dovolj strokovnih šol, sprejme določba, da ima biti na kmetijskih šolah zadnje dve leti obvezni kmetijski pouk, ker sicer se bo kmetu zdela šola preveč tuja, in mora v ta namen biti pri šoli primeren šolski vrt.

Med takozvana posebna načela, naj bi se tudi sprejela zahteva, da mora biti v višjem šolskem svetu nameščeno primerno število potovalnih učiteljev za šolstvo, ki naj bi v sporazumu z v poštevh prihajajočim učiteljstvom prirejalo za ljudstvo javna, po načrtu organizovana, taktično smotrena predavanja v vseh šolskih zadevah javnega interesa; posebej bi morala ta predavanja služiti v razumevanje prave vzgoje otrok in vrednosti šole. V ta namen naj bi bil višjemu šolskemu svetu dodeljen poseben oddelek.

Dekle: bo človeštvo stremilo po svobodi, bodo pa Tolstega pedagoški spisi o svobodni vzgoji in svobodnem pouku zanimivi — in Jasna Poljana ne bo pozabljena!

MILKA UMBERGERJEVA:

Vzgoja v patrijotičnem jugoslovanskem duhu.

O tem vprašanju sem poročala na domači učiteljski konferenci.

Nehote se ob danem naslovu porodi človeku — zlasti učitelju spomin na čase, ki nas od njih ločijo šele kratki meseci, a ki so v naši zavesti — hvala bogu — tako daleč, da se nam zdi nepojmljivo, da so v resnici bili in še tako pred kratkim — časi našega robstva in nečloveškega poniževanja.

V samozavesti in ponosu, ki ga more zbuditi le svoboda, zaskeli zdaj pač vsakega osvobodjenega Jugoslavana — učitelja, ko se spomin, kako pokorno in vdanost je opravljal sramotni posel v službi birokratizma in pangermanstva. Najsi še tako veren človek svojega naroda, ki ga je zatiranega in teptanega ljubil temboljtrpel in živel zanj po svojih močeh — je zaenkrat z mučniško resignacijo donesal brezprimerno žrtve nenasitnemu molohu.

LISTEK.

IVAN ČRNEJ:

V Jasni Poljani.

Ko so padli večstoletni okovi carizma, je klic svobode planil čez ruske zemlje; dospel je v pozabljene vasi brezkončnih črnozemeljskih polj, iznenadil »politične« (izgnance) v sibirskih tajgah, dospel v svobodne stepe tihega Dona, prihitel v globine rudnikov Urala, in niso ga ustavila niti močvirja Murmana. Zaorila je himna svobode Marseillaisa. In nje petju ni bilo ne konca ne kraja; in peli so jo vojaki, delavci, ujetniki. A kmalu jo je zamenjala »Internacionala«, zagoreli so barski (gospodski) domovi in njihovih krvavo-rdečih sij je oznanjal v temnih jesenskih nočeh novo dobo. Postali smo vsi »tovariši«. Svoboda za vse bedne in tudi za nas ujetnike! Idite, kamor hočete!« so nam govorili vojaki »novega režima«. Nepopisna je bila naša radost po treh letih suženstva. Svoboda? In tudi za ujetnike? Je-li to mogoče? Da, bilo je res, začeli smo svobodno dihati v svobodni Rusiji. In pričelo se je veliko preseljevanje ujetnikov ob Volgo, na

Don, v južne gubernije, domov in sploh kamor je kogar vleкло srce.

Moja pot je šla med drugimi tudi v Jasno Poljano. Koga ne bi gnalo tja, kjer je živel in deloval veliki glasnik svobode — Lev Nikolajevič Tolstoj! Poizkusil jo je tudi praktično izvajati v svoji jasnopoljanski narodni šoli. In komu niso znana njegova pedagoška dela, ki so vlezanimiv prispevek k spoznavanju raznih vzgojnih stremiljenj pedagogike! Svoboda je njih smisel. Pisatelj naše slovenske zgodovine pedagogike pač ne bo mogel prezreti delovanja Leva Nikolajeviča, kakor so doslej to storile pri nas uvedene nemške pedagoške knjige.

Čitajoč pred leti opis večernega izprehoda Tolstega z njegovimi učenci po »Zakazu« (gozd v bližini Jasne Poljane), si pač takrat nisem mislil, da bom kdaj sam hodil po njem. A zgodilo se je to sredi avgusta lanskega leta. Izstopil sem iz vlaka na postaji »Zasjeka« Moskovsko-kurske železnice. Od tod drži kake 3 kilometre dolga pot v Jasno Poljano. Nisem se kmalu česa tako veselil videti, kakor ta svetovno znani kosček prostrane Rusije.

V viharju revolucije so izginili v ognju malodane vsi barski domovi po deželi, Jasna Poljana pa je ostala nedotak-

njena; obvaroval jo je spomin na velikega učitelja ruske zemlje!

Tu je sedaj zavetišče Tolstovcev, ki jim je »tjonnij narod« uničil domove, kakor žene pisatelja Sofje Andrejevne, njenih otrok, kneza Obolenskega, pisatelja Sergijejenka itd. Razven omenjenih še živi tukaj Slovak Dušan Petrovič Makovički, stari drug grofa Tolstega, ki ga je l. 1910. tudi spremljal na njegovem odhodu iz Jasne Poljane. Njegovi »Spomini na Tolstega«, ki jih sedaj piše, bodo gotovo nad vse zanimivo delo. V kabinetu in spalnici Leva Nikolajeviča je še vse tako, kakor je bilo takrat, ko je odšel v oni usodni noči za vselej iz Jasne Poljane; za to skrbi žena pokojnega pisatelja, ki drage volje razkazuje vsakemu vse, kar spominja na njegovega moža. V pčslopu, kjer je bila nekoč šola in kjer je nameraval Tolstoj ustanoviti učiteljske, ne kliče več znani zvonec k pouku; tam stanuje sedaj oskrbnik. Nekateri njegovih učencev še žive v bližnji vasi.

Na kraju »Zakaza« pa, kjer se je vedno rad izprehajal s svojimi učenci, spava že deveto leto nevzdravno veliki učitelj iz Jasne Poljane. Gozd šumi nad njim. Preprosto mogilo, brez vsakega znamenja in napisa, posečajo številni častilci Tolstega genija in ljubeče roke jo krasi s cvetjem in zelenjem.

Res je, da se v načrtu priporoča prirejanje roditeljskih sestankov; ti bi naj le še tudi obstojali: toda znano je, da ljudstvo tuje predavatelje večinoma rajše posluša ko domače in da bi bil uspeh takih javnih predavanj v rokah ene, recimo posebno sposobne tozadevno organizovane moči veliko večji, kakor pa ako bi se vsak posameznik poizkušal na tem polju. Seveda bi se takoj prvo leto ne moglo računati na bogve kake uspehe, a verjemite mi, da bi bila taka naprava neprecenljive in dalekosežne koristi tako za naš stan, kakor za šolo in po šoli za narod.

Razne hujskarije minule dobe in pa neorientacija ljudstva glede šole, premalo ovaževanja staršev njihovih dolžnosti do vzgoje svojih otrok in njihova tozadevna ignoranca — vse te pomanjkljivosti in okolnosti kalijo ljudstvu pogled, da ne vidi svojega spasa tam, kjer je — v dobri šoli, v vzgoji. Tudi problem šolskega obiska, ki nam bo — mimogrede omenjeno — še delal v bodoče mnogo preglavice, bi bil na ta način najbolje rešen, in v narodu bi se tako najprej zbudila zavest prave kulture in pravega socialnega reda, ker bi tak potovalni učitelj odprl narodu v vseh teh zadevah oči ter spletal mogočno vez med ljudstvom in šolo, ki bi bila naposled zopet le narodu v korist.

Dalje govori novi načrt o tem, da ima pravico do nastavljanja učiteljstva višji, odnosno okrajni šolski svet. Tu bi vsekakor tudi morala stati zahteva, da se prosta mesta zasedejo kompetentnim potom in da bi se pri sestavi tozadevnih tern smelo ozirati le na zmožnost, družinske razmere, službeno dobo in dozdajšnji službeni kraj prosiščev. Da bi učiteljstvo nastavljal kar samovoljno ali kakorkoli brez kompetence, bi to rodilo korupcijo, ki bi bila šoli in stanu jako na kvar. Vsaka zavrnitev kompetentne prošnje bi morala vsebovati utemeljitev, zakaj po mestu drugemu podelili, ker dozdajšnji modus: »N. N. se dostavlja s pripombo, da se je zaželeno učno mesto glasom odloka višjega šolskega sveta i. t. d. podelilo drugemu prosilcu« ni le samo brca vsaki logiki, ampak tudi brca dostojanstvu človeka kot prosilca, ki se ga s tem kratkomalo odpravi kot nadležna, češ, požri to in molči! Tozadevna poročila bi se morala glasiti: »Služba v N. se je oddala sposobnejšemu« ali »starejšemu«, pa enako sposobnemu itd. učitelju«. Zakaj? Mislim, da mi tega ni treba utemeljevati.

Kar se tiče domačih učiteljskih konferenc, sem mnenja, da bi za dvorazredne šole zadostovalo, ako bi se vršile le vsak drugi mesec. Da je pouk na nižje organizovanih šolah neprimerno težji, kakor pa na višje organizovanih in nalaga učitelju mnogo več dela, a plačo pa ima isto, kot kolegi večrazrednic, mi ne more oporekati nikdo; da bi pa potem še zaradi tega vsak učitelj dvorazrednice moral imeti tudi še to prednost, da bi se moral vsak drugi mesec pripravljati na referat in to leto za leto, je pa vendar nekoliko preveč. Vrhutega imajo referati le takrat vrednost in pomen, ako so res dobri, kar se pa od učiteljev dvorazrednic ne more zahtevati, ker se lahko zgodi, da se učiteljstvo v izbiro novih primernih tem naposled izčrpa; zato predlagam, da se tozadevni § 73. izpremeni tako: »V svrhu skupnega pogovora o vseh pedagoških in administrativnih zadevah ter o nadaljnji učiteljski izobrazbi se vrše na trirazred-

nica in večrazrednicah pod vodstvom šolskega upravitelja vsak mesec, na dvorazrednicah pa vsak drugi mesec skupščine učiteljskega osebja na šoli.«

Tudi glede šolskih upraviteljev se v vsem ne strinjam z načrtom. Neoporečno je to prav, da si ga izbere učiteljstvo samo, pa kompetentnim potom na način, da sestavi tereno, odgovarjajočo splošnim, prej omenjenim, pri kompetencah v poštevi prihajajočim načelom, in da na ta način izbranega višji šolski svet potrdi, katera potrditev pa naj ne velja samo za tri leta, ampak naj bo definitivna in se šolskega upravitelja sme odstaviti le, ako mu večina učiteljstva dotične šole izreče nezaupnico, o katere utemeljitvi se pa mora okrajni šolski svet do dobra prepričati. To bi bilo dovolj demokratsko in bi šoli — že z ozirom na to, da daje načrtovala določba intrigam na posameznih večrazrednicah precej prosto pot — mnogo bolj služilo, kakor pa prevelikokratno menjanje šolskega upravitelja.

Pri poglavju, ki govori o nadzornikih ali, kakor jih načrt pravilno imenuje, o okrajnih in višjih šolskih vodjih, bi si zopet zelel dostavka, da mora šolska oblast vsakega okrajnega ali višjega šolskega voajo takoj oostaviti, ako mu večina njegovega učiteljstva izreče utemeljeno nezaupnico. S tem bi bilo učiteljstvo in šolstvo za vsak slučaj krito.

Ce hočemo imeti dobro narodno šolo, moramo gledati na to, da učiteljstvu kolikor mogoče socialni položaj olajšamo; in tu pride na kmetih v poštevi stanovanjsko vprašanje učiteljstva.

Učiteljstvo se mora po kmetih mnogokrat potukati po pravih pravcih luknjah, kjer naj si, ko se reši šolskega prahu, zdravje še nadalje izpodkopava. In ko se po načrtu še šole in učiteljstvo pomneži, bo v tem oziru še slabše. Zato je nujna socialna zahteva učiteljstva, da mora država povsod na kmetih postaviti dovoljno število primerh učiteljskih stanovanj, v katero bo učitelj res z veseljem stopil po dovršenem, težkem delu v šoli, in ki mu v zdravstvenem oziru ne bodo na kvar. Stanovanje za šolskega upravitelja ali za oženjenega učitelja z več otroki mora imeti brez postranskih prostorov najmanj 1 a ploskevne mere tal ter biti najmanj 4 m visoko; za ostalo učiteljstvo pa najmanj 40 kvadratnih metrov tal brez postranskih prostorov; visokost sten — kakor prej omenjeno. Kakor velja »Zdrav duh v zdravem telesu«, tako velja »Dobra šola pri zadovoljnim učiteljstvu«.

S tem je moja kritika načrta končana. Kakor že v začetku poudarjano, se je porodila iz ljubezni do naše Jugoslavije, ki naj bi po naši šoli postala kulturno jaka, gospodarsko neodvisna in socialno zgledno urejena!

Opomba uredništva: Anketa na višjem šolskem svetu je po dolgih in temeljitih razpravah naš načrt v glavnem že pregledala in predelala (razen člena VI. — šolski uradi. Pa tudi tu je že v principu sklenjeno, da krajni šolski sveti odpadejo.) Izpremembe pridejo v roke učiteljstvu, ki bo dobilo priliko in nalogo, da se izjavi o načrtu in izpremembah. O poslanih izpreminjavalnih predlogih bo zopet razpravljala anketa. Naš načrt in sklepi ankete so v Belgradu, kjer se ukvarjajo z novim zakonom. Kakor čujemo, se glavna načela tukaj in tam krijejo. Končno besedo pa dobi konstituenta, ki sprejme zakon. Predvsem nam mora biti merodajno načelo, da ustvarjamo novi zakon za bodočnost! Korist naroda

in države mu je smoter, temelj pa sta mu najširši demokratizem in samoodločba. Anketa je § 6. črtala, ker se je postavila na stališče, da je disciplina notranja zadeva šole. O njej naj odločajo učiteljski zbori, oziroma učiteljske skupščine po načelu, da ne sme biti učiteljstvo prikrajšano v nobenem primeru v svojih državljskih pravicah, a da tudi ugled šole in stanu ter vzgoja in pouk ne smeta v nobenem slučaju trpeti. — Glede šolskih upraviteljev se je anketa izrekla za stališče našega načrta, ker je utemeljeno z zgoraj omenjenima demokratizmom in samoodločbo. Kolikor vemo, je 90 % učiteljstva za to določbo našega načrta, saj je v njej obenem izražen princip enakopravnosti ter je dana možnost aktivnega in pasivnega sodelovanja vsakega posameznika v šolskem upravitelstvu; končno — ali pa v prvi vrsti — so zapahnjena vrata vtihovaljenju dušičnega birokratizma v mlado, zdravo telo novega šolskega ustroja. — Učiteljstvo naj na svojih lokalnih konferencah in na zborovanjih okr. učit. društev o načrtu temeljito razpravlja. Prepričani smo, da s skupnim delom, z dobro voljo in s poštenimi nameni zgradimo res tako šolo, ki nam ustvari kulturno jako, gospodarsko neodvisno in socialno zgledno urejeno Jugoslavijo! Sušmarje in strankarje pri tem velikem in najvažnejšem delu hvaležno odklanjamo, pa naj se pojavijo kjerkoli in v kakršnikoli obliki in obleki!

Nadzorovanje otrok v cerkvi.

Od leta 1913. poseča šolska vodstva vsakoletno odlok okrajnega šol. sveta, ki se tiče nadzorovanja otrok v cerkvi. Med vojno so razen tega nepridiprava prihajali še vsakojaki drugi, kakor nalog, da naj trgamo robidovo listje, naj pobiramo koline, cunjice in — Bože oprost! — še celo kosti. Noben drugi stan ni bil obdarjen s takimi častnimi službami, kakor naš učiteljski. Z vsakim takim odlokom sem dobila po ponosu in po veselju do učiteljskega stanu hudo palico. Večinoma je menda tudi druge neprijetno dirnilo tako zaposlovanje. Nič manj zopno pa mi ni nadzorovanje v cerkvi. Razlogov k temu imam dovolj.

Naša cerkev je sorazmerno s faro jako majhna. Otrokom je odkazan prostor čisto pred oltarjem pred Najsvetejšim. Ta prostor je v itak majhni cerkvi še manjši. Vanj pa se natepe otrok iz štirih šol, da so natrpani prav tako kakor šibice v škatalici. Božja služba je pri nas izredno dolga, zato ker je pridiga brezkončna. Časih pride za običajno pridigo še druga takozvana mala pridiga, ki v obsegu dostikrat dosega prvo. Da bi bila ona natrpana mlada družba ob oltarju toliko časa pri miru, je sploh nemogoče zahtevati, ko je to čisto proti otroški naravi, kam li šele, če upoštevamo tudi to, da pri vsaki najmanjši kretnji sune sosed sosedu, zaradi nedostajanja prostora. Kakšen utegne biti tedaj red ob oltarju, si lahko predstavljate. Vse se giblje, kakor strneno polje ob vetru. Kaj trpi pri tem nadzorujoča učna oseba, ki je vajena reda in miru v šoli, to si predstavlja lahko samo oni, ki poizkusi. Za otroke naše šole, ki me poznajo, zadostuje oko; za one iz drugih šol, ki me ne poznajo, je pogled premalo; treba bi bilo vstati in lasati, česar pa do skrajne sile ne storim, ker me je sram. Tudi bi se lahko pripetilo, da bi se razbu-

čila nad menoj mati kaznovanega nemirneža. Ko bi me en teden pouka v šoli tako utrudil in disgustiral, kot me ubije eno samo nadzorovanje v cerkvi, bi imela že davno jetiko.

Službenik že 18 let. Prvih 6 let sem učila 1. in 2. šolsko leto. Imela sem vsako leto do 180 otrok, mislim, da je bilo dovolj. Od takrat dalje imam 3. in 4. šolsko leto. Kaj se reče 3. šolsko leto, znate oni, ki ste ga izkusili. In če povem, da nimam nobeno leto manj kakor 33 popravljenih in klasifikovanih spisnih nalog v vsakem izmed razredov, menda sama lahko rečem, da sem pridna. Ur imam na teden po 30, prvih 6 let sem jih imela preko 30 in vendar se nisem še nikdar pritoževala, da sem s šolo preveč obremenjena — nasprotno, dostikrat prostovoljno v 3. razredu preko dobe sedim. Torej dovolj dokazov, da nisem lena in da se ne plašim dela, a onega cerkvenega nadzorovanja se pa resnično bojim in mi je tako grozno nadležno, da Vam povem vsem javno in glasno, da ne bi nikdar nadzorovala, ako mi ne bi bilo na tem, da nečem žaliti čestitljive glave svojega šefa, ki z njim službujem že 18 let v miru in sporazumu. Da sem sama na šoli, bi se bogme uprla § 10; pa hodim sicer, kadar me paragraf ne sili, rada k maši. V šoli sem delavna, kar kažejo uspehi: a marsikaj drugega, kar smo morali delati med vojno in moramo deloma še vršiti, mi je zopno in mi krati vsejše do poklica. Veliko ur imam na teden, pa bi jih imela rajša še 10 zraven, nego da bi hodila ob nedeljah igrat policaja v cerkev. Dokler sem še nekoliko pobožna, hodim k maši zato, da se Bogu pomolim, pri nadzorovalni maši pa ne molim nič, ampak gledam na otroke kakor nekdo iz vrča in v duši sem jezna ter prihajam domov duševno in fizično pobita. Kaj ne bi teh poslov opravljali gg. kaplani? Ako pa kaplana ni pri fari, naj bi bili pa mežnarji in cerkmoštri kot policisti, ki so itak v cerkvi uslužbeni in plačani. To breme se mora učiteljstvu odvzeti!

Seveda, če je po drugih cerkvah drugačen prostor in število otrok manjše, mogoče to ni tako hud posel, kakor pri nas in se morda dobe učne osebe, ki celo rade nadzorujejo v cerkvi. Tam naj le imajo nadzorovanje. Da nas pa vse vprek silijo k temu, se mi zdi jako krivo. Izvolila sem si učiteljski stan zato, ker sem imela ljubav do otrok in faktično vsa leta jako rada vzgajam in poučujem, za vse druge komedije, ki jih je naprtla s paragrafi stara Avstrija učiteljstvu na glavo, pa odločno nisem.

Naš učiteljski ali šolski voz ima še prav velik, metlast avstrijsko-šusterskičev rep. Čas je, da se že odseka. Z njim naj odpade tudi paragraf o cerkvenem nadzorovanju!

Učitelj je za v šolo, duhovnik za v cerkev!

Poldka.
Opomba uredništva: Odlok višjega šolskega sveta z dne 8. marca t. l., št. 2422 je zbudil mnogo hude krvi zlasti po bivšem Štajerskem, kjer celo od stare Avstrije niso bili vajeni takih odlokov. Učiteljstvo ne more pojmiti, kako se s takim pozvedovanjem krije svoboda države, stanu in državljanu. Zvedeli smo, da so dale citiranemu odloku povod razmere na Viču pri Ljubljani, kjer hoče katehet samovoljno vladati ves učiteljski zbor, ki je po § 10. še danes veljavnega š. in u. r. edini zborni kompetenten, da veljavno in merodajno uravnava take disciplinarne zadeve. Katehetovi namišljeni vsemogočnosti, najbrže privzgojeni v prejšnjih

Vsa naša preteklost se mi zdi kakor pot, divje zaraščena s trnjem, ki je neusmiljeno prepletalo rože in hotelo udušiti ves naš ponos. V čim bolj je divjalo trnje, tem krepkeje in opojneje so odganjali skriti cvetovi na vseh koncih in krajih, da so morali slednjič z vsezmagajočo življensko silo vzrasti v dan svobode.

Ne bom se mudila predolgo v spominu na našo pot ponižanja. Več kot dovolj je mučnih slik, ki se sem in tja prikračejo kot duhovi iz preteklosti.

Tako mi stoji pred očmi izza one dobe naša šola v pričakovanju inšpekcije. Iz vseh razredov ti zveni blažena »Cesarska«. A slednjič smo lahko hvalili Boga, če je naše delovanje, ožigosano s tem odznakom, dobilo sankcijo. To je bilo še poceni. Toda trnje je prepletalo vse naše delovanje. Predobro vemo, kaj je pomenilo »der Rechenunterricht und der Realienunterricht im Dienste der zweiten Landessprache«. Precizneje bi se reklo: ves pouk nemški, izvzemši 3—4 slovenske učne ure. Kruto trnje laži in nasilja se je divje šopirilo povsod v neizmerno škodo resničnosti, pravici in lepoti. Hvala Bogu, da so skrivaj poganjale vkljub trnju blagodehteče rože!

Prepričana sem, da je vsa trnjeva pot vsega jugoslovanskega naroda, ki nas je privedla do svobode, vtisnila tako glo-

boke sledove v duši vsakega pravega Jugoslavana, da ne bi smelo v srečni, osvobodjeni Jugoslaviji biti učitelja, ki bi mu bilo treba potrebno pripovedovati, kako je rešiti vprašanje patriotične vzgoje v Jugoslaviji — po načinu, kakor se je to zdelo potrebno prejšnjim našim gospodarjem, dasi bi jim bil moral najprijetivnejši razum jasno praviti, da se patriotično čuvstvo ne da vbijati in izsiliti, kakor morejo resnične vezi obstojati le med očetom in otrokom, če je oče res pravi oče ali vsaj kakor pravi oče in kraj, ki ju družijo, res pravi dom.

Zdaj šele je tu ona doba, kakor je ni bilo nikdar, da si gradimo svoj lastni dom v eni najlepših lež, prelestno krasen, bogat in slaven, ki ga pozdravljajo in čuvajo s severa divne planine, — ki ga objema in poljublja na jugu naša sinja Adrija, ki je do skrajnih svojih vzhodnih mej prepojen z junaško krvjo, ki nam jamči srečnejšo bodočnost, iz katere zemlje nam klije zlati klas življenja, kjer počivajo še neizčrpani zakladi — ta prekrasni kos zemlje, ki smo nanj na vseh koncih in krajih navezani najtesneje s tisočimi vezmi skupnega življenja in trpljenja stoletij, kjer nam vsak kraj, vse naše vode, naše gore, naše polje, naša mesta in vasi govore o naši slavni preteklosti, da nam že ob samem njih sve-

tem imenu zatrepeče srce, to srce, ki si je skozi stoletja dajalo duška v prekrasni jugoslovanski pesmi: To je zdaj naša prava, resnična domovina! — Predstavnik te domovine je sedaj kralj Peter — prav tako kot vsa naša narodna dinastija Karagorgjevičev. — Gospodarstvo naše države prevzemajo možje, ki hočejo v svojih načrtih urediti državo v demokratskem duhu, »da bo vsak član in vsak sloj našega naroda našel v edinstveni državi svojo državo, svojo domačijo.«

Kdo bi ne hotel biti vreden otrok take očetnjave!

Kaj naredi svoboda, prav uporabljena v moralnem, kulturnem in materialnem oziru iz posameznika in vsega naroda, to moremo za zdaj še samo prav videti na drugih.

Na nas je, da se okoristimo od vsega bogastva, ki se nam odpira v izobilju uprav zdaj — v dobi, ki je vstala naposled tudi nam, kakor nam ne bo drugič.

S krepko življensko silo medsebojnega jemanja in dajanja naj delujeta v edinstveno srečo na eni strani narod in vsak posameznik — na drugi domovina. Čim tesneje in zvesteje bo to medsebojno oklepanje, tem slajša, tem bolj osrečujoča, tem trdnjša bo ta vez.

Tedaj nam ne bo treba predpisov in zunanega vplivanja v povzdigo patrio-

tizma in domovinske požrtvovalnosti. Vse bo storilo življenje samo v svojem prirodnem razvoju zdravega egoizma in samoohranitve.

Branec svoje pravice, bo spoštoval in, če treba, tudi branil Jugoslovane pravice drugih; za to jamči vsa naša nemadeževana preteklost, ki je naš ponos.

Veliki dobi treba velikih ljudi, velikih po značajnosti, velikih po načinu in jasnosti mišljenja in delovanja. Dolga trajno robstvo je, žal, zapustilo svoje sledove v pokvarjenih značajih, v majhnih zbeganih, stritih ljudeh, ki kot taki gotovo niso zmožni pomoči sebi in domovini do veličine. Po jasno začrtani poti hodimo samozavestno naprej! Če nismo klonili doslej, nam ni treba odslej, ne bodimo kakor bilka, ki jo upogiba in maha vetrič sem in tja!

Živeč tako sebi in domovini, bomo reševali skupno patriotično vprašanje vsloji in vsak posameznik. Velika naloga pripada tu učiteljstvu, probujati in voditi nevedne, male in velike, in širiti svetlobo, kjer je še tema. Čim več bomo storili za razvoj in napredek naroda, za blaginjo in povzdigo domovine, tem več bomo storili v smislu patriotizma. Saj ni težko dajati onemu, ki ima; le kdor ni česar nima, tudi ničesar ne more dati.